

ואתחנן חי"ט שיחה ב'

ג' אופנים בביאור דין הקדמת תפילין של יד: (א) זהו דין בתפילין של ראש, "כל זמן שבין עיניך יהיו שתיים". (ב) זהו דין בגברא, שעליו לשים של יד לפני של ראש. (ג) זהו דין במצוות תפילין.

בגמרא נאמר שהמקור להנחת תפילין של יד לפני תפילין של ראש הוא מהפסוק בפרשתנו "וקשרתם לאות על ירך (והדר) והיו לטוטפות ביו עיניך", והמקור שכשהוא חולץ חולץ של ראש תחילה הוא "והיו לטוטפות בין עיניך" ("כל זמן שבין עיניך יהיו שתיים").

ובמכילתא למדים ב' דינים אלו מהכתוב "והיה לך לאות על ירך" - "כל זמן שתפילין של יד ביד תן את של ראש בראש מכאן אמרו מצות תפילין כו".

ובספרי מובא אותו הלשון דהמכילתא, אך על הפסוק "וקשרתם לאות על ירך".

והביאור בזה: אפשר לבאר את דין הקדמת תפילין של יד בכמה אופנים: (א) זהו דין בתפילין של ראש. ולכן אפילו אם הקדים את השל ראש אינו צריך לחלצן כי גם אחרי ההנחה הראשונה, לאחר שמניח של יד, אזי השל ראש הוא על הראש כשהיד של יד הוא במקומו. וזהו שיטת הגמרא, "כל זמן שבין עיניך יהיו שתיים", שזהו גדר ב"בין עיניך" – תפילין של ראש.

(ב) זהו דין בגברא, שעליו לשים של יד לפני של ראש. ובזה גופא יש לומר שלפי הספרי, החיוב על הגברא נוגע גם אם הניחם שלא בסדר הראוי, שצריך לחזור ולהניחן כראוי מצד חיוב הגברא להקדים את של יד. ולכן המקור שמביא הספרי הוא הפסוק "וקשרתם", שהענין שתפילין של ראש צריך לבוא לאחר תפילין של יד נוגע לפעולת האדם גם כן (ולכן צריך לחזור ולהניחן כראוי כנ"ל).

(ג) זהו דין במצוות תפילין. ולכן אם הניח של ראש לפני של יד, צריך לחלצן ולחזור להניחן כראוי. וזהו דעת המכילתא "מכאן אמרו מצות תפילין כו". ולכן הלימוד דהמכילתא הוא מהפסוק הראשון שבו נזכר ענין זה, דמפני שזהו דין במצוות תפילין (לא רק בהגברא, או בשלימות מצוות תפילין של ראש), לכן זה נאמר בפעם הראשונה.

בפנימיות העינים: תפילין של יד שמונחים כנגד הלב הוא ענין יראת ה' וקבלת עול. ותפילין של ראש הוא העבודה דהבנה והשגה.

ובזה ישנם ב' הוראות: (א) מצד הגברא צריך להניח של יד קודם, דיראת חטאו צריך להיות קודמת לחכמתו. (ב) וגם לאחר שהניח תפילין של ראש, הנה, כדי שהחכמה תתקיים צריך להיות יראת חטא, "כל זמן שבין עיניך יהיו שתיים" (ועל ידי זה מגיעים ליראה עילאה).

ועל זה ישנו הוספה, שהנחת תפילין של יד קודמת מצד עצם מצות תפילין, מפני שהביטול דיראה תתאה קשור עם הביטול דיחידה שבנפש שלמעלה מהעבודה דתפילין של ראש. ועל דרך פירוש הבעש"ט שתפילין של יד הם האנשים הפשוטים שקודמים לתפילין של ראש.

